

SZOPKA BETLEJEMSKA

Mieczysław Fleszar, Sonina, 2 poł. XX w

Ze zbiorów MUZEUM ETNOGRAFICZNEGO IM. F. KOTULI W RZESZOWIE
oraz MUZEUM TOWARZYSTWA JEZUSOWEGO PROWINCJI POLSKI POŁUDNIOWEJ

Józef Góra, Brzezówka, 1979

Historia szopki łączy się z postacią św. Franciszka, który w 1223 roku w miejscowości Greccio zorganizował pierwszą żywą szopkę bożonarodzeniową. Przedstawiała ona wnętrze stajenki betlejemskiej w naturalnej skali, wraz z osobami i żywymi zwierzętami. Franciszek pragnął w ten sposób przybliżyć prostym ludziom tajemnicę zbawienia.

Początkowo szopki powstawały tylko przy klasztorach franciszkańskich, jednak z czasem tradycja ich budowania rozpowszechniła się w całej Europie. Najbardziej rozwinęła się we Włoszech, gdzie można je oglądać nie tylko w czasie Bożego Narodzenia.

W Polsce tradycja ta, zapoczątkowana u schyłku XIII w. przez franciszkanów, upowszechniła się w XIV w. za czasów Kazimierza Wielkiego. Pierwsza szopka powstała w kościele św. Andrzeja w Krakowie. Część figur z tej kompozycji zachowało się do dnia dzisiejszego.

Szopki powstawały najpierw w kościołach klasztornych i zakonnych, a później także w świątyniach parafialnych. Widowiska szopkowe zaczęli urządzać rzemieślnicy, którzy konstruowali szopki w postaci małych przenośnych budynków z drewna. Kolędnicy chodzący z szopkami pokazywali przedstawienia o narodzinach Jezusa, pojawiały się także wątki z życia codziennego, a towarzyszyła im muzyka i śpiew.

Wojciech Bytnar, Albigowa, 1961

Stefan Rogoż, Domaradz, 1993 r.

Izydor Błaszczak, Dębina, 1973

Władysław Bąk, Wola Cicha, 1972

W XVIII wieku statyczne figury zaczęto zastępować marionetkami, które odgrywały różne scenki, również o charakterze świeckim, często humorystyczne. Takie widowiska cieszyły się ogromnym zainteresowaniem widzów, wywołując żywe reakcje, nieliczące z powagą miejsc, w których się odbywały. Z tego powodu pod koniec XVIII wieku władze kościelne zakazały organizowania ruchomych jasełek w świątyniach, powracając do wielofiguralnych stałych kompozycji.

Eksponaty prezentowane w pierwszej części wystawy pochodzą ze zbiorów Muzeum Etnograficznego im. F. Kotuli w Rzeszowie. Ich autorami są twórcy ludowi z województwa podkarpackiego. Na przestrzeni lat różni artyści budowali szopki, scena z Betlejem była i jest natchnieniem dla wielu twórców. Polska tradycja budowania szopek jest niezwykle bogata i do dzisiaj cieszy się dużą popularnością. Obecnie szopki w Polsce są stawiane niemal we wszystkich świątyniach. Niektóre z nich są niezwykle okazałe i bogato wyposażone. Są i takie z żywymi zwierzętami. W budowę szopek angażują się dzieci, młodzież i starsi.

Stosunkowo niedawno, w latach 80-tych XX w. wśród postaci umieszczanych w szopkach pojawiły się ważne postacie współczesne, często umieszczano w nich papieża Jana Pawła II.

Antoni Porczak, Węgierka, 1993

Na wystawie pragniemy przybliżyć zwiedzającym tradycję, która wzbudza jednocześnie radość i refleksję towarzyszącą wspomnieniu narodzin Zbawiciela.

Ludwik Franus, Brzózka Królewska, 1979

Karaiby XXI w.

Peru, lata 90. XX w.

Meksyk, lata 90. XX w.

Madagaskar, lata 80.-90. XX w.

Muzeum Towarzystwa Jezusowego Prowincji Polski Południowej w Starej Wsi koło Brzozowa, które usytuowane jest w późnobarokowym Sanktuarium Maryjnym, stanowi jedno z najchętniej odwiedzanych muzeów na Podkarpaciu.

Wśród kolekcji 4.000 eksponatów, których trzon stanowią zbiory sztuki religijnej okresu od XVI do XX wieku, można zobaczyć najstarszą datowaną kopię cudownego obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej (ukazującą go takim jakim był za czasów króla Zygmunta III Wazy), bogaty zbiór szat liturgicznych, jak również unikatowe pamiątki związane ze świętymi i wielkimi postaciami Kościoła. Szczęólnego wzruszenia dostarczają liczne pamiątki związane z osobą papieża Jana Pawła II (1978-2005), pośród których wyróżnia się jego ornat z kaplicy pałacowej w Watykanie.

Szczęólnym jednak zainteresowaniem cieszą się egzotyczne zbiory misyjne, jak i ulubiona przez dzieci całoroczna, unikatowa w skali kraju ekspozycja ponad 100 szopek bożonarodzeniowych pochodzących z całego niemal świata.

Na wystawie „Szopka betlejemaska” prezentowanej w Muzeum Etnograficznym im. F. Kotuli w Rzeszowie, zobaczyć będzie można blisko 40 szopek przywiezionych z różnych zakątków świata, które zostały udostępnione przez Muzeum Jezuitów w Starej Wsi.

Australia XXI w.

Madagaskar, lata 70.-80. XX w.

Peru, lata 90. XX w.

Hawaje, lata 90. XX w.

Kazachstan, XXI w.

Tanzania, XXI w.

Wystawa pt. "Szopka betlejemska" dostępna
od 15 grudnia 2019 do 2 lutego 2020

Muzeum Etnograficzne im. F. Kotuli w Rzeszowie
ul. Rynek 6, Rzeszów
www.muzeumetnograficzne.rzeszow.pl

Rzeszów, 2019